

Plan B

voor Nijmegen

Verkiezingsprogramma
Gemeenteraad 2018

Partij voor
de Dieren

Plan B voor Nijmegen

De Partij voor de Dieren is de enige politieke partij in Nijmegen die de belangen van alle levende wezens, mens én dier, als uitgangspunt kiest voor het gemeentelijk beleid. Vanuit een planeetbrede visie: verbeter de wereld, begin in Nijmegen. Plan B. Omdat er geen planeet B is.

De gemeente heeft als taak een aangename samenleving mogelijk te maken voor mens én dier. Een veilige omgeving waarin mensen de moed en de invloed hebben om de veranderingen te bewerkstelligen die het leven voor iedereen prettiger maken.

In Nijmegen zou je je thuis moeten kunnen voelen, en daar doet de gemeenteraad ook veel aan. Toch zijn in de afgelopen jaren een hoop belangrijke zaken blijven liggen, waardoor de kwaliteit van leven te vaak pas op de tweede plaats komt in het gemeentelijk beleid. De soortenrijkdom van dieren en planten komt steeds meer in de verdrinking door oprukkende bebouwing en de aanleg van wegen. Bomen worden gekapt, groen wordt opgeofferd voor nieuwbouw. Het welzijn van mens en dier wordt aangetast door verkeer, scheepvaart, landbouwgif en vee-industrie in de directe omgeving van onze stad. De versnelde overstap naar schone energie komt nauwelijks van de grond, terwijl klimaatverandering onbeheersbaar dreigt te worden. De publieke ruimte is de afgelopen jaren in toenemende mate uit handen gegeven aan commerciële partijen of opgeofferd voor parkeerplekken. Overal waar auto's staan, kunnen geen kinderen spelen. Er is heel veel werk te doen in de zorg, in de aanleg van groen en in het klimaatneutraal maken van Nijmegen, maar ondanks dat staan mensen werkloos aan de kant. Daar moet verandering in komen!

De gemeente Nijmegen heeft directe en bepalende invloed op de leefomgeving en het geluk en welzijn van de mensen en dieren die er wonen, maar gaat daar te vaak onverschillig mee om. Het gemeentebestuur stelt veelal niet de belangen van bewoners voorop, maar kortetermijn-economische-belangen. Dat moet anders. De gemeente behoort er te zijn voor haar inwoners en niet andersom. Een leefbare stad is zeer kostbaar, ook om te kunnen doorgeven aan toekomstige generaties.

Plan B voor Nijmegen. Van menscentraal naar ecocentraal

Nijmegen leefbaar houden vraagt om drastisch andere keuzes. Om een Plan B. Dicht bij huis. Dat kan door het vergroenen van onze tuinen en straten, door te werken aan schone lucht en schoon water, en bij te dragen aan oplossingen voor de wereldwijde klimaatontwrichting die ook Nijmegen direct raakt. Wanneer we onze gebouwen benutten om energie op te wekken in plaats van energie te verspillen, maakt dat een wereld van verschil. Wanneer we het gebruik van dieren voor vermaak, voedsel, kleding en experimenten terugdringen, krijgen we een gemeente waarin niet louter de belangen van de mens centraal staan, maar die van alle levende wezens. Ons leven zal betekenisvoller, meer ontspannen en solidair worden, met meer zekerheden, mededogen en duurzaamheid. Nijmegen wordt een toonbeeld van duurzame keuzes als jij dat wilt.

Je hebt Plan B voor Nijmegen nu voor je. Een programma zonder vage beloftes die op de lange baan worden geschoven. Geen 'compromisme' als doel in zichzelf. Wél idealen die haalbaar zijn. Voor een gemeente waarin het prettig leven is voor mens en dier en die haar verantwoordelijkheden niet doorschuift naar andere overheden of komende generaties. Wij zijn ervan overtuigd dat het kan. En wij gaan daarvoor ons uiterste best doen. Nijmegen, hou vast aan je idealen!

Michelle van Doorn, Partij voor de Dieren Nijmegen

Hier gaat Partij voor de Dieren Nijmegen zich voor inzetten:

Natuurlijk: een leefbaar Nijmegen	4
Natuur beschermen en verbinden	4
Meer natuur in de straat	4
Duurzame evenementen	5
Diervriendelijk Nijmegen	7
Een dierbaar Nijmegen	7
Vee-industrie aan banden	7
Goede zorg voor huisdieren	8
Ondersteuning opvangcentra	8
Jong geleerd: dieren beschermen, is mensen beschaven	8
Respect en zorg voor in het wild levende dieren	9
Geen vermaak ten koste van dieren	9
Nijmegen: lang zullen we leven	10
Uiterlijk in 2030 klimaatneutraal	10
Alle energie op schoon!	10
Een evenwichtige waterhuishouding	11
Kringlopen sluiten: een circulaire economie in Nijmegen	11
Een stevige regie voor duurzaamheid	12
Duurzame keuzes in Nijmegen	13
Gezond en lekker voedsel	13
Duurzaam bouwen en wonen	13
Schone lucht, veilig vervoer	14
Zorgzaam Nijmegen	16
Voorkomen is beter dan genezen	16
Zorg op maat	16
Volwaardig meedoen voor iedereen	17
Werk in goede banen leiden	17
Meer aandacht voor onderwijs en cultuur	18
Emancipatie en privacy voorop in Nijmegen	19
Gelijke kansen voor iedereen	19
De gemeente beschermt privacy	19
Meer lokale democratie	20

Natuurlijk: een leefbaar Nijmegen

Een gezonde, groene omgeving is evenals gezondheid zeer waardevol en hangt daar nauw mee samen; biodiversiteit, schoon water, een stabiel klimaat en vruchtbare grond zijn letterlijk van levensbelang. De natuur heeft daarnaast een eigen bestaansrecht, los van het (directe) nut voor de mens. Ze biedt onderkomen aan de flora en fauna.

Nijmegen versteent, zowel de openbare ruimte als de tuinen. Meer groen in de stad helpt om droogte, oververhitting van woon-, werk- en recreatielocaties en wateroverlast te verminderen. Door te investeren in groen in en rondom de buurt, door groene gebieden met elkaar en met de omringende natuur te verbinden en door de biodiversiteit te bevorderen, krijgt onze stad een natuurlijker karakter en worden we weerbaarder tegen de gevolgen van klimaatverandering.

Natuur beschermen en verbinden

Groenstroken, sloten, parken en natuurgebieden zijn belangrijk voor mens en dier en voor de leefbaarheid van Nijmegen. Als we groene gebieden beter beschermen en met elkaar verbinden, krijgen planten en dieren meer leefruimte.

- Nijmegen krijgt via jaarlijkse inventarisaties zicht op de aanwezigheid en verspreiding van dieren en planten. De gemeente stemt haar groenbeleid af op de resultaten van deze inventarisaties.
- In gebieden die deel uitmaken van het Natuurnetwerk Nederland of onderdeel zijn van ecologische zones en structuren wordt niet gebouwd. Er wordt in principe niet gebouwd in het groen.
- Natuurgebieden, parken zoals het Valkhofpark en het Goffertpark en ander groen moeten worden behouden en verbonden. Ook plekken als de Warmoes in Lent mogen niet ten prooi vallen aan bebouwing.
- Stadsseiland Veur-Lent moet worden beschermd tegen evenementen en verdere bebouwing en de natuur moet hier de ruimte krijgen.
- Er worden geen nieuwe wegen door natuurgebieden aangelegd. Ook geen tijdelijke (bouw)wegen, zoals een weg door het bos ten behoeve van de nieuwbouw bij de Radboud Universiteit.
- De gemeente zorgt bij drukke wegen voor de aanleg van groenstroken en veilige oversteekplaatsen of ondertunneling voor dieren, bijvoorbeeld voor padden rond de Houtlaan.
- De bescherming van bomen maakt deel uit van het groenbeleid. Hierin wordt opgenomen dat de gemeente terughoudend is met het snoeien van bomen.
- We scherpen criteria voor kapvergunningen flink aan om bomen beter te beschermen. Er komt een herplantplicht voor elke gekapte boom. Bomen krijgen de ruimte om te groeien en oud te worden. Bomenrijen en -groepen staan zoveel mogelijk met elkaar in verbinding. Dit bevordert goede leefomstandigheden voor onder meer vogels en vleermuizen.
- Werkzaamheden in het groen, zoals uitbaggeren van sloten en rietsnijden, vinden alleen plaats wanneer dieren niet verontrust of gedood worden. Er wordt minder frequent gemaaid en in geen geval tijdens de broed- en zoogtijd van dieren.
- Toezicht, handhaving en vervolging bij dierenwelzijns-, natuur- en milieuzaken staan standaard op de agenda in het driehoeksoverleg tussen burgemeester, Openbaar Ministerie en de politie.
- Er komt een lokaal meldpunt waar misstanden op het gebied van natuur en milieu ook anoniem gemeld kunnen worden.

Meer natuur in de straat

Mensen met natuur in hun directe omgeving voelen zich prettiger, zijn minder vaak ziek en hebben meer binding met hun buurt. De aanwezigheid van bijen, hommels en vlinders is een indicatie van de ecologische gezondheid van een buurt. Door een echte vergroeningslag

van gebouwen, straten en pleinen, wordt Nijmegen een groenere en prettiger plek om te wonen, te werken en te recreëren.

- In elke buurt komt meer groen, te beginnen in de meest versteende straten. De gemeente hanteert daarbij als uitgangspunt 75m² groen per woning binnen de bebouwde kom.
- De Waalkade wordt een groene verbinding tussen het Kronenburgerpark, het Joris Ivensplein, het Valkhofpark en de Ooijpoort. Het stationsplein wordt heringericht als groene toegangszone tot de binnenstad.
- Groenambassadeurs stimuleren en ondersteunen bewoners en scholen bij de aanleg van natuurspeelplaatsen, groene schoolpleinen, schooltuinen, volkstuintuinen en groene initiatieven van bewoners.
- Het aanbod en de diversiteit van voedsel voor bijen, hommels en vlinders in het openbaar groen wordt vergroot. Tuinen, bermen, groenstroken, parken en perken rondom bomen worden ingezaaid en beplant met bloemen en heesters die aantrekkelijk zijn voor vlinders, bijen en andere diersoorten.
- De gemeente maakt geen gebruik van gif zoals glyfosaat. Er wordt geen uitzondering gemaakt voor invasieve soorten, zoals de Japanse Duizendknoop.
- De gemeente gebruikt alleen inheemse biologische bloemen en planten en beheert het openbaar groen ecologisch.
- We gaan alleen nog natuurinclusief bouwen en renoveren. In projecten waarbij de gemeente opdrachtgever is, zoals in de Waalsprong en het Waalfront worden natuurdoelstellingen gesteld, zoals de aanleg van groene daken, nestgelegenheid en slaap- en schuilplekken voor dieren, bomen en struiken in de straat en speelnatuur voor kinderen.
- De gemeente stimuleert de aanleg van groene daken en gevels.
- Op sportvelden en in parken of bermen wordt geen kunstgras aangelegd. Bestaande kunstgrasvelden worden niet meer ingestrooid met rubbergranulaatkorrels.
- De gemeente informeert haar inwoners over het belang van gifvrij en bij- en vlinder-vriendelijk tuinieren.
- Inwoners worden gestimuleerd om hun tuin natuurlijk in te richten en niet te verharden met tegels en steen.
- De gemeente bevordert de aanleg van geveltuintjes door stadbewoners.
- Braakliggende terreinen zijn bij uitstek geschikt voor kleinschalige bewonersinitiatieven. Zij worden ter beschikking gesteld voor stadslandbouw, natuurontwikkeling en collectief beheerde parken en natuurspeelplaatsen. Kleinere en tijdelijk braakliggende terreinen worden ingericht als bijenveld, kinderspeelplaats, sportvoorziening of hondenuitlaatplek.

Duurzame evenementen

De Partij voor de Dieren vindt dat evenementen een duurzaam karakter moeten hebben. Voor elk evenement wordt een afweging gemaakt, waarbij de belangen van dieren, natuur, milieu en buurtbewoners zwaar tellen. In afwachting van een landelijk verbod op consumentenvuurwerk doet de gemeente er alles aan om vuurwerkvrije zones in te stellen in elk deel van de stad waar overlast te vrezen valt voor mens, dier, natuur en milieu.

- De gemeente scherpt het evenementenplan aan. Daarin wordt aangegeven hoe de natuur beschermd wordt, hoe omwonenden betrokken worden en wat de maximale geluidsnormen zijn.
- **Grootschalige (muziek)evenementen, zoals in het Goffert-, Valkhof- en Hunnerpark worden bij voorkeur niet in parken of natuurgebieden gehouden, maar op pleinen of binnen georganiseerd, waarbij er zo min mogelijk overlast is voor omwonenden. Alternatieve locaties zouden kunnen zijn Doornroosje, Waalhalla, de Vasim of de Jan Massinkhal.**
- Evenementen in parken vinden in ieder geval niet plaats in het broed- en zoogseizoen.

- Parken en ander openbaar groen worden niet (deels) afgesloten omdat er een evenement plaatsvindt waar toegangsgeld voor geheven wordt.
- Er komt een verbod op het gebruik van plastic wegwerpproducten als servies en bestek bij evenementen.
- Bij evenementen worden geen ballonnen of lampionnen opgelaten.
- Bij het verlenen van een vergunning voor een evenement komen de kosten van het natuurherstel voor rekening van de organisator.
- De gemeente verbiedt het afsteken van particulier vuurwerk en organiseert eventueel als alternatief een professionele siervuurwerkshow. Zolang er nog geen landelijk vuurwerkverbod is, wijst de gemeente in ieder geval vuurwerkvrije zones aan waar sprake is van overlast voor mens en dier: in bossen en parken, en nabij diervverblijven, ziekenhuizen en verpleeghuizen. De afsteektijden worden strikt gehandhaafd.
- Recreatie mag niet ten koste gaan van natuur en landschap.
- Er komen grenzen aan de groei van de Vierdaagse en de zomerfeesten. Er worden heldere afspraken gemaakt met de organisatoren om de evenementen verder te verduurzamen.

Diervriendelijk Nijmegen

Ook dieren zijn inwoners van Nijmegen en hebben het recht om te leven naar hun aard. Maar zij kunnen niet zelf opkomen voor hun belangen. De Partij voor de Dieren wil dat Nijmegen zo is ingericht dat er plaats is voor dieren, of ze nu in het wild leven, of bij mensen thuis. Zoals Mahatma Gandhi zei: “De mate van beschaving van een samenleving valt af te meten aan de wijze waarop ze omgaat met dieren”. Een beschaafde gemeente kan niet zonder deugdelijk dierenwelzijnsbeleid.

De gemeente is medeverantwoordelijk voor de bescherming van alle dieren binnen haar gemeentegrenzen, voor huisdieren, landbouwdieren en in het wild levende dieren. **Dierenwelzijn en het recht van dieren om te leven naar hun aard moeten integraal onderdeel zijn van het beleid, zodat de gemeente werkelijk bescherming biedt aan al haar inwoners. Om dierenleed te voorkomen en te bestrijden, is het belangrijk dat bij elke beslissing van de gemeente waarbij dieren een rol spelen, ook de belangen van dieren serieus worden meegewogen.**

Een dierbaar Nijmegen

De gemeente speelt een voortrekkersrol in bewustwording en gedragsverandering in de omgang met dieren.

- Er komt een wethouder Dierenwelzijn, natuur en milieu, die uitvoering geeft aan een vooruitstrevend dierenwelzijnsbeleid van de gemeente dat is vastgelegd in een dierenwelzijnsnota.
- Zorg voor dierenwelzijn wordt geïntegreerd in het gemeentelijk beleid op het gebied van bouw, natuur, milieu, onderwijs, zorg en economie.
- Nijmegen publiceert jaarlijks over de vorderingen op het gebied van dierenwelzijn.
- Handhaving op dierenwelzijn wordt verbeterd. De gemeente zorgt voor training van hulpverleners en toezichthouders in het herkennen van en reageren op dieren mishandeling en -verwaarlozing en het monitoren wanneer door gemeentelijke projecten de belangen van dieren in het geding komen.
- Dieren krijgen een vaste plaats in draaiboeken van hulpdiensten. Daarin wordt de evacuatie en het in veiligheid brengen van huisdieren en van dieren in parken, maneges en kinderboerderijen geregeld.
- De gemeente bevordert de samenwerking tussen de Dierenambulance, dierenopvangcentra en hulpdiensten als de (dieren)politie en brandweer. Dierenambulances krijgen net als andere hulpdiensten bevoegdheden om snel ter plaatse te kunnen zijn voor noodhulp aan dieren.
- De gemeente gebruikt uitsluitend dierproefvrije en biologisch afbreekbare schoonmaakmiddelen en eist hetzelfde van schoonmaakbedrijven die voor haar werken.
- Waar mogelijk zet de gemeente Nijmegen zich in voor het terugdringen of voorkomen van het gebruiken van proefdieren zoals in het proefdierlab van de Radboud Universiteit.

Vee-industrie aan banden

De vee-industrie is immoreel en onhoudbaar. Er is geen milieu-, natuur- of dierenwelzijnsbeleid opgewassen tegen alle problemen die deze industrie met zich meebrengt. Megastallen gaan niet samen met volksgezondheid en dierenwelzijn. Daarom moet er een einde komen aan de vee-industrie. Nijmegen biedt alle ruimte voor biologische akker- en tuinbouw voor zover de gemeente daar invloed op heeft.

- De gemeente staat vestiging en uitbreiding van bestaande intensieve veehouderijen, bont- en dons fokkerij niet toe. Ze geeft geen enkele subsidie aan deze industrie.
- Nijmegen verplicht bedrijven om zowel nieuwe als bestaande stallen brandveilig te maken.

- De gemeente stelt veel strengere geur- en geluidsnormen op dan de huidige en handhaaft deze.
- Mestvergistingsinstallaties zijn niet toegestaan.
- De gemeente bevordert de weidegang en stimuleert beschutting in weilanden in de vorm van schuilstallen, bomen en hagen.
- De gemeente stimuleert veehouders en fokkerijen om te schakelen naar biologische landbouw en/of de teelt van plantaardige eiwitten en andere gewassen (akkerbouw en duurzame tuinbouw).

Goede zorg voor huisdieren

Mensen leven met dieren. In bijna de helft van de huishoudens is een hond of kat onderdeel van het gezin. In totaal leven er bijna 30 miljoen huisdieren in ons land. Ze verdienen onze bescherming. Alleen al in Nijmegen belanden elk jaar honderden huisdieren in het asiel. De Partij voor de Dieren vindt dat er voor Nijmegen een verantwoordelijkheid ligt om een gedegen huisdierenbeleid te voeren.

- De gemeente moedigt dierenwinkels en andere verkopers, zoals tuincentra, aan te stoppen met de verkoop van dieren. Zij kunnen hun klanten in plaats daarvan naar een opvangcentrum in de buurt doorverwijzen.
- De gemeente zorgt voor voorlichting over het verantwoord verkrijgen van en de omgang met huisdieren.
- Binnen de bebouwde kom moeten voldoende veilige uitlaatplekken en losloopgebieden voor honden zijn. Bij het aanwijzen van locaties wordt rekening gehouden met de natuurwaarden van de betreffende locatie. In of nabij Natura2000-gebieden worden geen losloopplekken gecreëerd.
- Nijmegen heft geen hondenbelasting.
- In haar beleid voor minima neemt Nijmegen op dat mensen met een krappe beurs aanspraak kunnen maken op een tegemoetkoming bij noodzakelijke dierenartskosten.
- Bij kades en oevers worden, waar nodig, voorzieningen getroffen zodat te water geraakte dieren een kans hebben om aan de kant te komen.

Ondersteuning opvangcentra

De opvang van zwervend aangetroffen dieren is een wettelijke taak van de gemeente. Ondanks die wettelijke zorgplicht hebben dierenopvangcentra moeite om het hoofd boven water te houden, de inzet van vele hardwerkende vrijwilligers ten spijt.

- De gemeente draagt in voldoende mate financieel bij aan de verzorging van dieren in dierenasielen.
- De gemeente draagt bij aan het vervoer en de verzorging van in het wild levende dieren die gewond zijn geraakt.
- Om identificatie van (zwerf)dieren te vergemakkelijken stimuleert de gemeente het chippen van katten en honden.
- De gemeente verplicht dierenopvangcentra, maneges en kinderboerderijen om de onderkomens van dieren brandveilig te maken. De gemeente controleert de brandveiligheid.

Jong geleerd: dieren beschermen, is mensen beschaven

Kinderen leren het meest over dieren als ze kunnen zien hoe die zich in vrijheid gedragen. De gemeente moet scholen stimuleren om kinderen vaker kennis te laten maken met de lokale natuur waar ze dieren in hun natuurlijke omgeving kunnen observeren.

- De gemeente stelt strenge eisen aan het welzijn van dieren in kinderboerderijen. Dieren worden in staat gesteld hun natuurlijke, soortspecifieke gedrag uit te oefenen. Exoten horen niet op een kinderboerderij.
- Elk jaar jonge dieren geboren laten worden om bezoekers naar een kinderboerderij te trekken is ongewenst. Er wordt een strenger fokbeleid ingesteld. Het fokbeleid wordt aangepast aan de huisvestingscapaciteit.

- Dieren van de kinderboerderij worden niet afgevoerd naar de slacht.
- Een kinderboerderij dient te beschikken over een gediplomeerde dierenverzorger of toezichthouder.

Respect en zorg voor in het wild levende dieren

Jacht en hengelen verstoren het evenwicht in de natuur en zijn zeer dierenvriendelijk. De Partij voor de Dieren wil dat in het wild levende dieren met rust worden gelaten en de mogelijkheid hebben in vrijheid te leven.

- De gemeente verbiedt de jacht op haar gronden en ontmoedigt het op plaatsen waar zij geen eigenaar van is. Om illegale jacht en het vangen van dieren uit het wild aan te pakken, worden de regels streng gehandhaafd.
- Bij vermeende overlast of hinder van dieren laat de gemeente eerst onafhankelijk onderzoek doen en neemt indien nodig preventief slimme, diervriendelijke maatregelen, zoals rasters om dieren te weren bij wegen en in de bebouwde kom.
- De gemeente geeft voorlichting aan haar inwoners over in het wild levende dieren binnen de gemeentegrenzen.
- De gemeente zet in op uitbreiding van de leefgebieden voor in het wild levende dieren, door rasters die zijn aangebracht tussen natuurgebieden en faunapassages te verwijderen.
- De gemeente verbiedt hengelen in haar eigen wateren en ontmoedigt het op plaatsen waar zij geen eigenaar van is. Als tussenstap stelt de gemeente visreservaten in, waar vissen vrij kunnen leven zonder risico gevangen te worden.
- Projecten waarbij verwilderde katten worden gevangen, gecastreerd of gesteriliseerd en teruggeplaatst, worden opgezet en krijgen financiële ondersteuning.
- De gemeente faciliteert het plaatsen van vleermuiskasten en nestgelegenheden voor vogels.
- De gemeente stimuleert landeigenaren en boeren om natuurinclusief te werken, waarbij rekening wordt gehouden met weidevogels en andere dieren.
- **Lichtvervuiling verstoort de natuur ernstig. Er komt vleermuisvriendelijke straatverlichting. In parken en natuurgebieden wordt zo weinig mogelijk licht gebruikt.**
- Er komen diervriendelijke afrasteringen van wegen van wegen en wijken voor herten en andere in het wild levende dieren. Op wegen door natuurgebieden en parken geldt een nachtelijke snelheidsbeperking.

Geen vermaak ten koste van dieren

Dieren zijn levende wezens, geen hebbedingen of productiemiddelen. De Partij voor de Dieren wil dat er een eind komt aan het misbruik en doden van dieren omwille van traditie, vermaak en mode.

- **De gemeente faciliteert, organiseert of subsidieert geen evenementen met dieren, zoals bij het Gebroeders van Limburg Festival en op de Nijmeegse kermis. Waar mogelijk wordt dierenvriendelijk vermaak verboden.**
- Voor dierenvriendelijke gebruiken en tradities zoals levende kerststallen, zwientje tikken en ganstrekken, worden geen vergunningen verleend.
- De gemeente heeft een voorkeursbeleid voor circussen zonder dieren.
- Op markten worden geen levende dieren verkocht.
- Het gemeentebestuur roept winkels op om geen bont, angorawol of dons meer te verkopen.

Nijmegen: lang zullen we leven

Willen we nog vele jaren van Nijmegen genieten, dan moeten we nu de handen ineen slaan. De Partij voor de Dieren accepteert geen halve maatregelen voor een duurzame toekomst.

Alleen als wij nu onze ecologische voetafdruk verkleinen, is er voor mensen en dieren die na ons komen genoeg voedsel, schone lucht en zuiver water. De uitstoot van broeikasgassen leidt tot opwarming van de aarde en het stijgen van de zeespiegel. Ook Nijmegen moet bijdragen aan de wereldwijde afspraak om de aarde niet verder te laten opwarmen dan 1,5 graad Celsius, zodat de aarde niet onleefbaar wordt. De gemeente neemt hierin een voortrekkersrol door milieuvervuiling aan te pakken, spaarzaam om te gaan met grondstoffen en met een lokaal klimaatbeleid de uitstoot van CO₂ en andere broeikasgassen terug te dringen.

Uiterlijk in 2030 klimaatneutraal

De gemeente is de lokale aanjager in het terugdringen van broeikasgassen en het omschakelen naar duurzame energiebronnen.

- Uiterlijk in 2030 is Nijmegen klimaatneutraal. Er komt een ambitieus klimaatplan met concrete, afrekenbare tussendoelen.
- De gemeente neemt haar klimaatdoelstelling en de bescherming van groen en de leefomgeving op in alle nieuwe omgevingsvisies en omgevingsplannen.
- **Zonnepanelen en opslag van zonnewarmte langs wegen en op daken worden de norm.**
- Erfafscheidingen van zonnepanelen worden vergunningsvrij.
- Er komt een klimaatfonds. Uit dit fonds worden klimaatmaatregelen van inwoners, organisaties en bedrijven gestimuleerd.
- De gemeente maakt goede voorbeelden zichtbaar, zoals energieneutrale woningen en sportverenigingen, tot inspiratie voor anderen. Mooie voorbeelden zijn de pilot NiaNesto met energieneutrale woningen van Portaal in Nijmegen Noord en de Strowijk in Lent.
- Er komen meer laadpalen voor elektrisch vervoer.
- De gemeente wordt fossielvrij en verzet zich tegen eventuele winning of proefboringen van fossiele brandstoffen in de gemeente, zoals schaliegas. Nijmegen verbreekt de financiële banden met fossiele bedrijven en spoort andere organisaties aan hetzelfde te doen.
- Nijmegen gebruikt groene stroom, bij voorkeur zelf opgewekt. Al het gemeentelijk vastgoed, zoals scholen en theaters, is uiterlijk in 2025 energieneutraal. Op haar eigen grond staat de gemeente alleen nog energieneutraal bouwen toe.
- Nijmegen stimuleert windenergie op locaties waar mensen, dieren en natuur er geen of weinig hinder van ondervinden.
- Nijmegen werkt niet mee aan opslag van CO₂.
- Bij plannen van de gemeente wordt altijd in kaart gebracht wat de gevolgen voor dieren, natuur, milieu en het klimaat zijn.
- De gemeente stimuleert klimaatneutrale investeringen met gemeentelijke belastingkortingen bijvoorbeeld via de onroerendezaakbelasting (OZB) en leges.
- Nijmegen stelt duurzaamheids- en dierenwelzijnsriteria voor de verlening van subsidies.

Alle energie op schoon!

We gaan duurzame energie opwekken, dicht bij huis. Dat is noodzakelijk voor het klimaat en het maakt ons minder afhankelijk van olie- en gasproducerende landen. Samen met je burens groene energie opwekken, wordt makkelijker. Wat je opwekt, hoef je niet te gebruiken maar kun je delen met anderen. Door de energie lokaal en kleinschalig op te wekken, creëren we

groene banen. Energie uit de verbranding of vergassing van mest en dierlijke resten is niet schoon en wijzen we af.

- De bestaande bebouwing wordt ten minste energieneutraal. Er komt een plan per wijk voor energiebesparing en overschakeling op duurzame bronnen.
- In elke buurt komt een klimaatcoach die inwoners adviseert en stimuleert bij het energieneutraal maken van hun woning.
- Nijmegen spant zich in om versneld afscheid te nemen van het aardgasnet en ondersteunt huishoudens actief bij het afkoppelen van gasaansluitingen, waarbij de kosten voor afkoppeling niet op individuele burgers worden afgewenteld.
- Het Nijmeegse warmtenet maakt geen gebruik van biomassa en biogas.
- Alle nieuwbouw wordt energiepositief, ter compensatie van oudere bebouwing.
- De gemeente geeft voorlichting over het plaatsen van zonnepanelen en -collectoren en andere installaties die duurzame energie opwekken.
- Nijmegen gaat lichtvervuiling actief bestrijden.
- Bedrijven die niet voldoen aan de verplichte energiebesparingsmaatregelen uit de Wet Milieubeheer worden beboet. Tegelijkertijd worden bedrijven geholpen met energiescans.
- Energieverspillers, zoals open winkelpuien en terrasverwarmers, worden aangepakt.
- De gemeente stimuleert pilots met innovatieve, schone energietechnieken.

Een evenwichtige waterhuishouding

Door klimaatverandering worden hogere eisen gesteld aan waterbeheer. Nijmegen moet voorbereid zijn op de opvang en afvoer van meer water in korte tijd, en ook op de berging van water voor droge perioden.

- Het gemeentebestuur stelt een water- en groenstructuurplan op waarin veiligheid, natuur en milieu centraal staan. Hierin staan maatregelen om wateropvang te realiseren en verdroging en hittestress tegen te gaan.
- De gemeente voorziet in veilige putdeksels, afsluitroosters of uitklimvoorzieningen zodat padden en kikkers niet vast komen te zitten in straatkolken of andere putten.
- Bij nieuwbouw stelt de gemeente de eis dat er maatregelen worden genomen om te voorkomen dat schoon regenwater afvloeit naar het riool. Bij bestaande bouw stimuleert Nijmegen maatregelen om regenwater en afvalwater te ontkoppelen.
- Nijmegen gaat zich inzetten om alle riooloverstorten te ontmantelen. Zo voorkomen we vervuiling van het oppervlaktewater.
- De gemeente informeert haar inwoners jaarlijks over welke watervreemde stoffen in het drinkwater zitten.

Kringlopen sluiten: een circulaire economie in Nijmegen

De wegwerpeconomie heeft zijn langste tijd gehad. Weg ermee! Grondstoffen zijn schaars en de winning ervan gaat vaak gepaard met milieuvervuiling en schendingen van mensenrechten. We moeten zuinig omspringen met onze grondstoffen, ze hergebruiken en terugwinnen uit bestaande producten. De Partij voor de Dieren wil de kringlopen sluiten.

- **De gemeente gaat werken met een Duurzaamheidsindex. Deze** index, die al in veel gemeenten gebruikt wordt, geeft informatie over hoe de gemeente scoort op het gebied van Mens & Maatschappij (zoals veiligheid en zorg), Milieu, Natuur & Grondstoffen en op economische ontwikkeling.
- Uiterlijk in 2030 is Nijmegen afvalvrij.
- De gemeente ontwikkelt een kringloopstrategie voor de stad waarin grondstoffen- en energieverbruik, uitstoot van CO₂ en hergebruik van afval worden meegewogen.
- De gemeente zamelt afval en afgedankte producten gescheiden in. De bakken voor gescheiden afvalinzameling staan (indien van toepassing) op loopafstand van woningen. De afvalstoffenheffing voor storten en verbranden van afval gaat omhoog.

- Bewoners ontvangen alleen nog ongeadresseerde reclamefolders als zij hier zelf met een ja-ja-sticker of een ja-nee-sticker om vragen.
- Nijmegen gaat zoveel mogelijk papierloos werken. Informatie van de gemeente wordt digitaal aangeboden. Op termijn gaat de digitale informatievoorziening de papieren vervangen.
- De gemeente stimuleert de vestiging van bedrijven die de beginselen van een kringloop-economie toepassen.
- De gemeente stimuleert de vestiging van Repair Cafés, waar inwoners hun defecte apparaten kunnen laten of leren repareren.
- Plasticsoep gaan we actief voorkomen, zeker op de Waalstranden. De gemeente neemt maatregelen om te voorkomen dat plastic in het oppervlaktewater terecht komt en om het uit het water te halen, zodat het uiteindelijk niet terecht komt in zeeën en oceanen. Ook zwerfafval gaan we actief voorkomen. Mensen die toch troep op de straat of in het water gooien worden beboet.
- Hergebruik van bouwmaterialen wordt gestimuleerd door in kaart te brengen welke bouwstoffen er bij bouwprojecten vrijkomen. Waar mogelijk koppelen we die aan de vraag naar bouwstoffen bij andere projecten.
- De gemeente hanteert de ecologische voetafdruk om haar eigen voortgang en die van haar inwoners op duurzaamheid te meten.

Een stevige regie voor duurzaamheid

De Partij voor de Dieren wil dat de gemeente actief opkomt voor dieren, natuur en milieu. Het bevorderen van kennis en communicatie over duurzaam leven is cruciaal om bewustwording en duurzame vernieuwingen te realiseren. Dat is goed voor alle inwoners, ook op de lange termijn. Het gemeentebestuur speelt een voortrekkersrol om duurzaam gedrag te stimuleren.

- De gemeente schenkt geen flessenwater meer, maar uitsluitend kraanwater.
- Er komen meer tappunten voor drinkwater in het centrum, bij stations en op andere drukke plekken.
- De controle op en handhaving van milieuvoorschriften wordt verbeterd. Fabrieken en bedrijven die een risico kunnen vormen voor de volksgezondheid, de natuur of de leefomgeving worden intensief en zonder vooraankondiging gecontroleerd.
- Biologisch en fairtrade inkopen wordt de norm voor Nijmegen, waarbij lokale productie de voorkeur heeft.
- Bij aanbestedingen door Nijmegen worden harde duurzaamheidscriteria gehanteerd.
- Geldzaken van de gemeente worden op een maatschappelijk verantwoorde manier geregeld. Nijmegen bankiert bij een bank die een transparant, milieubewust en diervriendelijk beleid voert.
- In regionale overleggen agendeert de gemeente duurzaamheid en draagt de gemeente haar beleid met betrekking tot duurzaamheid uit naar de gemeenten in de regio.
- Duurzaam werkende bedrijven komen eerder in aanmerking voor opdrachten van de gemeente.
- De gemeente ondersteunt initiatieven tot het opzetten van een lokale of regionale munteenheid, zoals de Nijmeegse Bataaf, en eventuele andere systemen waarmee goederen en diensten kunnen worden uitgewisseld.

Duurzame keuzes in Nijmegen

Nijmegen kan een voorbeeldgemeente worden als wij samen onze schouders onder duurzaam en gezond leven zetten. Door anders te gaan consumeren. Door energiezuinig en duurzaam te wonen, reizen, ondernemen en werken. En door anderen te inspireren tot het maken van duurzame keuzes.

Gezond en lekker voedsel

De productie en consumptie van dierlijke eiwitten als vlees, vis en zuivel veroorzaken grootschalig dierenleed, kosten te veel energie, verbruiken te veel zoet water en grond en veroorzaken veel broeikasgassen. De Partij voor de Dieren wil daarom dat het voor de inwoners van Nijmegen makkelijker wordt om vlees, vis en zuivel te laten staan. Gezonde landbouw is gif- en gentechnvrij, regionaal, en wordt bedreven met respect voor dieren en natuur en levert de boer een eerlijk inkomen op.

- De gemeente stelt een voedselvisie op en stimuleert haar inwoners met een campagne om meer vegetarisch en plantaardig te eten.
- De gemeente roept horecaondernemers en bedrijven op een wekelijkse vegetarische dag in te voeren.
- Nijmegen steunt campagnes die zich richten op een transitie naar een meer plantaardig voedingspatroon. De gemeente stimuleert onderzoek naar de eiwittransitie aan de Radboud Universiteit.
- In de gemeentelijke restaurants en op bijeenkomsten die de gemeente (mede) organiseert, worden plantaardige menu's en hapjes de standaard.
- In Nijmegen komen meer mogelijkheden voor biologische (stads)landbouw, voedselbossen, volkstuinten, buurtmoestuinen, schooltuinen en fruitbomen en -struiken. Deze mogelijkheden gaan niet ten koste van bestaande natuur.
- Nijmegen stimuleert (buurt)markten met biologische, regionaal geproduceerde groenten en fruit. Voor biologische boeren uit de streek wordt het eenvoudiger om hun producten rechtstreeks in de stad aan te bieden.
- De gemeente wijst scholen op hun verantwoordelijkheid om gezonde voeding aan te bieden aan hun leerlingen.
- Nijmegen stimuleert en faciliteert het geven van borstvoeding aan baby's en jonge kinderen.

Duurzaam bouwen en wonen

In en om onze woning kunnen we meer energie opwekken dan we gebruiken. Dat levert milieuwinst en een lagere energierekening op. De Partij voor de Dieren vindt het belangrijk dat mensen kunnen wonen op de manier waarbij ze zich thuis voelen. De gemeente volbouwen is niet de oplossing; dat maakt Nijmegen onleefbaar. Daarbij is de huidige woningvoorraad niet afgestemd op de behoefte van de Nijmegenaren.

- Duurzame initiatieven, zoals tiny houses en ecowijken, worden gestimuleerd. Binnenstedelijk bouwen wordt de norm. We zetten in op behoud van open ruimte in bestemmingsplannen.
- De gemeente maakt harde prestatieafspraken met woningcorporaties om uiterlijk in 2030 energieneutraal te zijn en voor het bouwen van voldoende, betaalbare, kwalitatief goede huizen.
- De gemeente faciliteert meergeneratiewonen door mee te werken aan 'aanleunwoningen' voor jongere of oudere generaties.
- Woningbouwcorporaties en projectontwikkelaars ontwikkelen woningen waar (groeps-)wonen en zorg met elkaar gecombineerd worden.
- De gemeente bestrijdt actief leegstand en verloedering. Bezit van leegstaande kantoor- en winkelpanden wordt fiscaal ontmoedigd. Renovatie en herontwikkeling zoals bij het Honigcomplex en de Vasim heeft de voorkeur boven nieuwbouw.

- De gemeente staat voor een leefbare woonomgeving. Melden van overlast wordt eenvoudig en transparant en er wordt hard opgetreden tegen hinder en geluidsoverlast door burens.
- Er komen spelregels voor tijdelijke verhuur van woonruimte ten behoeve van toerisme. De gemeente maakt integrale afspraken over tijdelijke verhuur met bijvoorbeeld platforms als Airbnb, en met woningcorporaties. De gemeente licht bewoners proactief voor over deze afspraken.
- De gemeente heeft speciale aandacht voor betaalbare huisvesting voor studenten en kwetsbare groepen, zoals alleenstaande ouders, jongeren en ouderen.
- De gemeente bevordert ecologische bouw. Dat betekent dat een gebouw langer meegaat en voor vele functies geschikt is. Duurzame grondstoffen die hergebruikt worden vormen de basis.

Schone lucht, veilig vervoer

Schone lucht en een leefbare openbare ruimte staan voor de Partij voor de Dieren voorop. Vervuilend en lawaaiig verkeer ontmoedigen we, vormen van schoon verkeer worden gestimuleerd. Fietsers en voetgangers krijgen ruim baan. Met een fijnmazig en toegankelijk openbaarvervoersnet, veilige fietspaden en voorrang voor voetgangers wordt het makkelijker om de auto te laten staan. Overal waar auto's staan, kunnen geen kinderen spelen. Onnodige parkeerplaatsen worden omgevormd tot bredere voetpaden, kinderspeelplekken, bloemrijke bermen of kleine parken.

- De luchtkwaliteit voldoet minimaal aan de normen van de Wereldgezondheidsorganisatie. De gemeente gaat met metingen en effectieve maatregelen de hoeveelheid stikstof, fijnstof en roet in de lucht flink verminderen, onder andere aan de Graafseweg, Energieweg, Industrieweg en Prins Mauritssingel.
- Nijmegen ontwikkelt een aanpak van luchtverontreiniging door houtstook.
- Verkeerswegen voor het gemotoriseerde verkeer worden door de gemeente niet meer aangelegd of verbreed. De gemeente pakt de luchtvervuiling aan door het aantal voertuigen in de gemeente te beperken. Vervuilend verkeer wordt geweerd door de invoering van milieuzones.
- Vrachtverkeer wordt waar mogelijk geweerd uit het centrum en de woonkernen. Aan de rand van de gemeente komen overslagpunten, waarna verder vervoer minder vervuilend plaatsvindt.
- De gemeente moedigt bedrijven en organisaties aan om gebruik te maken van fietskoeriers en doet dat zelf ook.
- De gemeente vergroot de parkeer-en-reismogelijkheden. Voor reizigers die verder gaan met het openbaar vervoer worden de P&R-faciliteiten gratis.
- Het openbaar vervoer is veilig, betrouwbaar, betaalbaar en toegankelijk, ook voor mensen met een beperking.
- Al het openbaar vervoer en de voertuigen van de gemeente zijn vanaf 2020 emissievrij.
- De gemeente hanteert minimale afstanden tussen drukke verkeerswegen en de vestiging van gevoelige bestemmingen, zoals scholen, kinderdagverblijven en verzorgingscentra.
- Scooters, brom- en snorfietsen zijn niet langer welkom op fietspaden.
- Op wegen zonder vrijliggende fietspaden wordt de maximumsnelheid beperkt tot 30 kilometer per uur. De inrichting van de weg wordt waar mogelijk aangepast.
- Verkeerslichten worden zo afgesteld dat voetgangers, fietsers en het openbaar vervoer eerder groen licht krijgen. Verkeerslichten worden voorzien van een timer.
- Openbaar vervoer krijgt prioriteit boven autoverkeer. De gemeente zorgt voor voldoende, veilige en gratis fietsenstallingen op drukbezochte plekken en bij treinstations en bushaltes.
- De gemeente investeert in een OV-fietsstelsel dat deel gaat uitmaken van alle treinstations en belangrijke knooppunten van het openbaar vervoer.

- De gemeente zorgt voor voldoende oplaadpunten met groene stroom voor elektrische voer- en vaartuigen. Ook initiatieven voor elektrische deelauto's en deelfietsen worden actief ondersteund.
- Nijmegen bevordert onder ambtenaren en bestuur het woon-werkverkeer per fiets. Voor langeafstandsvervoer wordt gebruik gemaakt van openbaar vervoer en elektrische deelauto's.
- De gemeente investeert in snelle en veilige wandel- en fietspaden en fietssnelwegen.
- Er komt een verkeersveiligheidsplan om het aantal verkeersongevallen en het aantal slachtoffers onder mensen en dieren terug te dringen.
- In alle woonwijken én in het buitengebied is toegankelijk en regelmatig openbaar vervoer beschikbaar.
- De gemeente verzet zich tegen de overlast door de uitbreiding van Lelystad Airport.
- Er is goed openbaar vervoer in de avond en in de nacht beschikbaar dat zo min mogelijk overlast voor de omgeving veroorzaakt.
- Er komen geen autoparkeerplekken op straat bij, en zeker niet in Nijmegen Centrum, Benedenstad en oudere wijken.
- De gemeente voert gedifferentieerde parkeertarieven in op basis van de uitstoot van het voertuig, waarbij een hoger tarief wordt gehanteerd voor vervuilende auto's dan voor schonere auto's.
- In een Leefstraat richten bewoners hun straat (tijdelijk) op een creatieve en leefbare manier in. Bijvoorbeeld met meer ruimte voor spelen en ontmoeten. De gemeente stimuleert bewoners om Leefstraten in te richten.

Zorgzaam Nijmegen

De gemeente zorgt voor inwoners die hulp nodig hebben en organiseert toegankelijke zorg- en ontmoetingsvoorzieningen. Inwoners kunnen hun talenten ontwikkelen door goed onderwijs, betaalbare en gevarieerde sport-, kunst- en cultuurmogelijkheden. Mensen moeten zich vrij en veilig kunnen voelen. Het recht op privacy, gelijke behandeling en zelfontplooiing wordt gerespecteerd.

Voorkomen is beter dan genezen

Gezonder leven, eten en bewegen spelen een belangrijke rol als het gaat om het voorkomen van ziekte en ongemak. Preventieve gezondheidszorg drukt de zorgkosten als geheel.

- De gemeente stimuleert een gezonde leefwijze en zet zich in voor een gezonde en groene leefomgeving.
- In drinkwater hoort geen gif, zoals GenX. De gemeente ziet hier streng op toe.
- De gemeente stimuleert gifvrije, gentschvrije, biologische landbouw en weert gifintensieve teelt.
- Er komt voldoende openbaar groen dat uitnodigt tot buiten zijn. In elke buurt!
- Nijmegen voert een autoloze dag in, bijvoorbeeld vier keer per jaar.
- Nijmegen werkt aan een rookvrije openbare ruimte.
- De gemeente stimuleert gezonde en duurzame voeding in schoolkantines.
- Jongeren hebben ruimte nodig in hun eigen omgeving. Er moeten meer voorzieningen komen voor jongeren, zoals trapveldjes, speelgelegenheden en jongerencentra.
- Initiatieven die gericht zijn op preventieve gezondheidszorg, zoals het voorkomen van eenzaamheid bij ouderen, krijgen gemeentelijke steun. Welzijnsvoorzieningen en -initiatieven worden per wijk in kaart gebracht en waar nodig gestimuleerd.

Zorg op maat

De Partij voor de Dieren vindt kleinschalige en buurtgerichte zorg heel belangrijk. We zetten fors in op het welzijn van zorgvragers en ontmoetingspunten en dagbesteding in de buurt om vereenzaming te voorkomen.

- Zorgverleners en opvanglocaties houden rekening met de achtergrond, identiteit en levensstijl van gebruikers.
- Nijmegen heeft slagvaardige sociale wijkteams met voldoende middelen om de nodige zorg te kunnen bieden.
- Eigen bijdragen zijn zo laag mogelijk om zorgmijding of financiële problemen door stapelingseffecten te voorkomen. Er wordt geen eigen bijdrage geheven voor jeugdzorg.
- Verschillen tussen gemeenten in het aanbod en kwaliteit van jeugdhulp zijn onaanvaardbaar. De gemeente verzekert zich er dan ook van dat voor inwoners van Nijmegen het aanbod van jeugdhulp van goede kwaliteit is.
- De gemeente zorgt voor voldoende behandelplekken (reservebedden) voor kinderen in acute (psychische) nood.
- Bij de opsporingsdiensten komt meer aandacht voor het herkennen van signalen van dierenmishandeling in relatie tot huiselijk geweld.
- De drempel voor opname in een crisisopvang voor slachtoffers van huiselijk geweld is laag. Opvang moet ook in het weekend bereikbaar zijn. Huisdieren zijn ook welkom in de crisisopvang.
- Aanvragen voor ondersteuning voor mensen met een beperking met hulp- of therapiedieren worden getoetst aan vooraf opgestelde dierenwelzijnsnormen.
- De gemeente helpt ouderen en zorgbehoevenden die naar een zorginstelling verhuizen om hun huisdier mee te nemen, tenzij dat niet in het belang van het dier is.
- Voordat gekraakte panden ontruimd worden, zorgt de gemeente ervoor dat dat dit niet tot nieuwe dak- of thuisloosheid leidt.

- De gemeente zorgt voor goede opvang en hulpverlening aan dak- en thuislozen met extra opvang in de winter.
- De gemeente voorkomt huisuitzetting en uithuisplaatsing door tijdige schuldhulpverlening. Ook huisuitzetting en dakloosheid van kinderen wordt actief voorkomen.
- Mantelzorgers en zorgvrijwilligers zijn betrokken bij de vraag om zorg, krijgen professionele ondersteuning en hebben recht op respijtzorg en andere maatregelen die overbelasting voorkomen.
- Zelfredzaamheid is belangrijk. Cliënten in de zorg en opvang moeten kunnen meebeslissen. De burger heeft de eigen regie over zijn persoonsgegevens. De gemeente beschikt alleen over de hoogstnoodzakelijke informatie die voor de uitvoering van gemeentelijke taken nodig is.
- De gemeente neemt in de taxiverordening op dat hulphonden moeten worden toegelaten in taxi's.

Volwaardig meedoen voor iedereen

Mensen zijn gelukkiger wanneer zij iets kunnen betekenen in de samenleving. Dat kan bijvoorbeeld door vrijwilligerswerk te doen. Mensen moeten ongeacht hun achtergrond, beperkingen of leeftijd gestimuleerd worden om hun talenten te ontplooiën.

- De gemeente creëert laagdrempelige en goed bereikbare buurthuizen voor alle wijken.
- De gemeente investeert in signaleringsnetwerken per buurt om eenzaamheid, verwaarlozing, mishandeling en uitbuiting op te sporen.
- Voorzieningen en de openbare ruimte worden optimaal toegankelijk voor mensen met een lichamelijke, visuele of auditieve beperking, voor mensen die snel overprikkeld raken en voor analfabeten en laaggeletterden.
- Armoede wordt onder andere bestreden door goede, tijdige en preventieve schuldhulpverlening en ondersteuning van de voedselbank.
- De toegang tot het recht wordt vergroot via betere rechtshulp voor mensen met een beperkt inkomen.
- De gemeente stelt een Gemeentelijke / Regionale Kinderombudsman aan.
- Er komt extra aandacht voor kinderen die opgroeien in armoede of een taalachterstand hebben.
- Kinderrechten worden nageleefd en de ondersteuning aan kinderen en jongeren vanuit verschillende regelingen sluit goed op elkaar aan.
- De gemeente werkt niet mee aan het uitzetten van kinderen die hier geworteld zijn.

Werk in goede banen leiden

Veel mensen verkeren in onzekerheid en vragen zich af of ze ooit nog wel een baan of een vast contract krijgen. En ze zijn bang dat computers of robots hun plek zullen innemen. De gemeente speelt een grote rol in het zorgen voor passend werk in de maatschappij voor iedereen die dat wil. Dit kan soms ook door vrijwilligerswerk te doen of stage te lopen wanneer deelname aan de betaalde arbeidsmarkt niet (direct) mogelijk is. Een basisinkomen voor iedereen zal serieus onderzocht moeten worden. Daarmee kunnen we veel werk en activiteiten verrichten die nu blijven liggen, omdat we er geen tijd voor hebben of omdat ze te duur zijn.

- De gemeente faciliteert bij- en herscholing door het aanbieden van stage- en opleidingsplaatsen en het opnieuw inrichten van een goed stelsel van volwasseneneducatie.
- De gemeente bekijkt de mogelijkheden om deel te nemen aan een pilot met het basisinkomen.
- Het wordt voor lokale MKB-ondernemers financieel aantrekkelijk gemaakt om iemand met een bijstandsuitkering in dienst te nemen. De Partij voor de Dieren heeft daar met anderen een budgetneutraal plan voor ontwikkeld.
- De gemeente voert een beleid om ook mensen met een (arbeids-)beperking in dienst te nemen.

- Sociale werkplaatsen blijven behouden, zodat mensen dicht bij huis betekenisvol werk kunnen doen, op hun eigen niveau en met goede begeleiding.
- Vluchtelingen worden opgevangen op een wijze die hen in staat stelt zo snel mogelijk te integreren. Statushouders worden geholpen bij het vinden van werk.
- De gemeente stimuleert uitkeringsgerechtigden om vrijwilligerswerk, mantelzorg en stages te doen, ook als deze activiteiten niet direct gericht zijn op terugkeer naar de arbeidsmarkt, maar zonder dat het verplicht vrijwilligerswerk wordt. Uitgangspunt is de uitkeringsgerechtigde, niet de organisatie die (goedkoop) extra menskracht in wil zetten.
- De gemeente ondersteunt ZZP'ers en startups door hulp bij het vinden van kantoorruimte in bedrijfsverzamel panden.
- Gezien de hoge jeugdwerkloosheid zet de gemeente in op het begeleiden van starters op de arbeidsmarkt.

Meer aandacht voor onderwijs en cultuur

Scholing draagt bij aan de persoonlijke ontplooiing van mensen. Cultuur zorgt voor een verrijking van het leven. Beide staan voor de immateriële waarden die de Partij voor de Dieren belangrijk vindt. Daarnaast kan de rol van het onderwijs niet onderschat worden als het gaat om de bewustwording ten aanzien van dierenwelzijn en milieuproblematiek, en de rol van de mens hierin.

- Alle peuters kunnen gebruik maken van betaalbare voorschoolse opvang.
- De gemeente investeert in sport (waaronder zwemlessen) en cultuur-, natuur- en milieueducatie op basisscholen. Ook stimuleert de gemeente onderwijs over duurzaamheid, zoals duurzame technieken en duurzame, gezonde en diervriendelijke voeding door middel van kooklessen en gezonde kantines.
- Er zijn voldoende en kleinschalige scholen in de buurt zodat elk kind lopend of op de fiets naar school kan.
- Het budget voor kunst, cultuur en erfgoed wordt structureel verhoogd.
- Nijmegen investeert in behoud en heropening van openbare bibliotheken. De gemeente voorkomt analfabetisme en laaggeletterdheid.
- Musea zoals museum het Valkhof en de Bastei zijn minstens één dag in de week gratis toegankelijk.
- De gemeente zet zich in voor het behoud van openbare zwembaden.
- De gemeente stimuleert deelname aan kunst, cultuur en sport, in het bijzonder onder doelgroepen die hiervan weinig gebruik maken, waaronder (kinderen van) mensen met een minimuminkomen en mensen met een beperking of chronische ziekte.
- De gemeente creëert broedplaatsen voor creativiteit en nieuw, duurzaam ondernemerschap. Succesvolle initiatieven zoals die in het Honigcomplex worden behouden en uitgebreid.
- Nijmegen bevordert passende herbestemming van monumenten als de Patersbibliotheek in het Canisiuscollege. Sloop van (cultuur)historisch waardevolle panden dient voorkomen te worden.
- De gemeente stelt cultuurhistorische en archeologische waardekaarten op.
- De gemeente steunt initiatieven om het erfgoed van migranten in de stad zichtbaar te maken.

Emancipatie en privacy voorop in Nijmegen

Als emancipatiebeweging voelt de Partij voor de Dieren zich zeer verwant met de strijd van andere emancipatiebewegingen. Martin Luther King en zijn familie streden niet alleen tegen racisme, maar ook tegen de uitbuiting van dieren. Begin vorige eeuw streden veel suffragettes niet alleen voor vrouwenrechten, maar ook voor dierenrechten. En Gandhi streed eveneens voor mensen- en dierenrechten. Het met respect omgaan met anderen strekt zich uit tot voorbij de menselijke soort. Ook het recht op privacy is nauw verweven met de strijd voor emancipatie. Het gaat om het recht jezelf te zijn, zonder inmenging van anderen.

Gelijke kansen voor iedereen

Discriminatie, op welke grond dan ook, is onacceptabel. Het is de taak van de overheid om overal waar sprake is van achterstelling - zoals op basis van gezondheid of een beperking, op basis van geslacht, etniciteit, seksualiteit of seksuele identiteit (LHBTI+, waaronder lesbiennes, homo- en biseksuelen, transgender personen en intersekse personen) - zorg te dragen voor emancipatie en gelijke behandeling.

- De gemeente voert een krachtig emancipatiebeleid en investeert in de emancipatie van minderheden op scholen, bij sportverenigingen, zorginstellingen en in multiculturele en religieuze kringen.
- Nijmegen gaat experimenteren met anoniem solliciteren om discriminatie aan te pakken.
- Het ambtenarenapparaat vormt een evenwichtige afspiegeling van de samenleving.
- Nijmegen bevordert de gelijke rechten van mensen met een beperking en zorgt ervoor dat het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap strikt wordt nageleefd.
- De gemeente biedt kleinschalige opvang aan vluchtelingen, gespreid over de gemeente. Om de sociale cohesie niet te ontwrichten, is het aantal vluchtelingen dat gehuisvest wordt nooit meer dan een kwart van het aantal inwoners voorafgaand aan de opvang. Statushouders worden geholpen om zo snel mogelijk te integreren. De gemeente ondersteunt inburgering en het leren van de taal.
- Indien nodig komt er bed-bad-brood-regeling voor mensen die uitgeprocedeerd zijn over hun asielaanvraag en mensen die ongedocumenteerd zijn.
- De gemeente doet geen zaken met en verleent geen subsidies aan organisaties die discrimineren en uitsluiten.

De gemeente beschermt privacy

De Partij voor de Dieren staat voor garantie van de vrije persoonlijke levenssfeer van burgers. Wanneer we onze privacy opgeven, geven we een belangrijk deel van onze veiligheid op.

- Wat de Partij voor de Dieren betreft treedt de vernieuwde Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, ook wel Sleepwet genoemd, niet in werking. De PvdD hecht veel waarde aan de privacy van burgers en is tegen de Sleepwet waarmee het internet grootschalig mag worden afgeluisterd door de geheime diensten. Het is daarom belangrijk dat burgers zich kunnen uitspreken over deze omstreden wet.
- De gemeente moet speciale aanplakborden plaatsen voorafgaand aan het referendum over de Sleepnetwet. Er moet in elk stembureau kunnen worden gestemd over het referendum.
- Inzet van cameratoezicht mag alleen tijdelijk en onder strikte voorwaarden, waaronder een maximum bewaartermijn voor de camerabeelden. Deze worden niet onnodig lang bewaard.
- Preventief fouilleren mag uitsluitend als tijdelijke maatregel en bij (aangetoonde) grote risico's op geweld of ordeverstoringen. De resultaten worden na elke maatregel geëvalueerd.

- Bij parkeerautomaten blijft het mogelijk anoniem te betalen, zonder verplichting tot het invoeren van een kenteken of andere tot personen herleidbare gegevens.
- Advertentieboarden met gezichtsherkenning worden verboden.
- DAR zorgt voor een privacyvriendelijke, geanonimiseerde afvalpas.
- De gemeente gaat voorzichtig om met persoonsgegevens. Het opslaan van gegevens mag alleen voor concrete, afgebakende doelen en als er een wettelijke grondslag toe is. Wil de gemeente deze data gebruiken, dan dienen ze zoveel mogelijk geanonimiseerd te worden. Dit is een goede methode om gegevens te gebruiken zonder daardoor de privacy aan te tasten.
- Nijmegen geeft burgers inzicht in wie toegang heeft tot zijn/haar gegevens en in het recht op inzage, correctie en verwijdering van gegevens.
- De gemeente dient tijdig te starten met de werving van een Functionaris Gegevensbescherming, een interne toezichthouder op de verwerking van persoonsgegevens en bewaking van de privacy.
- Gedwongen prostitutie, uitbuiting en mensenhandel worden hard aangepakt.
- De verkoop van softdrugs in coffeeshops wordt gedoogd. De gemeente licht inwoners voor over de gezondheidsrisico's bij het gebruik van softdrugs. Nijmegen zet in op deelname aan een pilot met legale wietteelt.
- Eerstelijnsmedewerkers, zoals wijkagenten, jongerenwerkers en onderwijzers, hebben een belangrijke rol binnen de gemeenschap. Zij krijgen dan ook training en verdere steun om (mogelijke) ontsporing vroegtijdig te kunnen signaleren en te kunnen handelen.
- Bij open zwemplekken is voldoende aandacht voor de veiligheid van de bezoekers.

Meer lokale democratie

Betrokkenheid van bewoners wordt steeds belangrijker. Veel mensen willen meebeslissen over hun stad of buurt. De Partij voor de Dieren wil dat de gemeente positieve, concrete oplossingen van inwoners voor hun leefomgeving ondersteunt. Denk daarbij aan initiatieven als lokale energieopwekking, de aanleg van groen en aan zorg in de buurt.

- Bewoners krijgen een doorslaggevende stem bij besluiten over wat gedaan moet worden met leegstaande gebouwen of gemeenschappelijke gebouwen in hun buurt.
- Een gemeentelijke herindeling kan niet plaatsvinden zonder gemeentelijk referendum.
- Bewoners krijgen meer inspraak. Zij krijgen vroegtijdig invloed op de besluitvorming. Werkzaamheden waar een vergunning nodig is worden tijdig op de werklocatie aangekondigd. Het raadgevend referendum krijgt een plaats bij belangrijke besluiten.
- De aanmeldingsplicht voor kleine demonstraties wordt afgeschaft. Voor demonstraties naar aanleiding van actuele gebeurtenissen wordt de aanmeldtermijn verkort.
- De gemeente staat positief tegenover inwonersinitiatieven die passen binnen een leefbare en diervriendelijke gemeente en ondersteunt deze waar mogelijk.
- Er komt één gemeentelijk loket dat alle klachten coördineert. Tijdens de nacht en in het weekend is het klachtenloket ook bereikbaar voor meldingen van overlast en overtredingen.